

Vâiz-i Kazvînî ve Türkçe Şiirleri

Vâiz-i Kazvînî And His Turkish Poems

İsrafil BABACAN*

ÖZET

Tarih boyunca geniş coğrafyalara yayılan Türk şiirinin en münbit olduğu sahalardan biri de İran'dır. Bu sahada Türkçe ürünler çok eski bir geçmişe dayanmasına rağmen, en köklü eserlerini on altıncı asrda Safevîlerin İran'da yeni bir Türk devleti kurmasıyla verir. Çünkü bu devletin kurucusu Şâh İsmâil, şiirlerini Türkçe yazıp, Türkçeyi mezhebî propaganda aracı ve saray dili olarak kullanmıştır. Şâh İsmâil'den sonra Türkçe'ye bu derece önem verilmesi de, söz konusu sahada birçok Türkçe yazan şâir yetiştirilmiştir. Bunlar arasında en dikkat çekici olanlardan biri, az sayıda ancak etkili Türkçe şiiriyle kendisinden söz ettiren Vâiz-i Kazvînî'dir. Farsça şiirleriyle, İran sahası Sebki-Hindî şiirinin son büyük temsilcilerinden sayılan bu şâir, aynı üslûbu Türkçe şiirlerine de yansıtmıştır. Bu sebepten onun şiirleri, Osmanlı sahası Sebki-Hindî araştırmaları için de önemli bir kaynaktır.

ANAHTAR KELİMELELER

Vâiz-i Kazvînî, İran, Azerî Şiiri, Safevîler, Sebki-Hindî, Klasik Türk Şiiri, Hikemî Üslûp

ABSTRACT

Turkish poem which spreads among along geography during the history, is commonly effective in Iran. In this area, unless Turkish Poems do not based on a long past, , the radical works started within the establishment of a new Turkish State on sixteenth century by Safavids, in Iran. Because, the founder of this state, Shah Ismail, was writing his poems in Turkish and used Turkish language as a sect propaganda mean and as palace language. After Shah Ismail, no more importance was given to Turkish language, but many poets had came up at the mentioned area. Vâiz-i Kazvîni who is one of these poets, had not given much work in Turkish poems but his poems were effective. He is one of the biggest representative of Sebki-Hindî poem in Iran area with his Farsî poems and he also had reflected the same style in his Turkish poems. Because of this reason, his poems are very important resources for Ottoman area Sebki-Hindî researchers.

KEY WORDS

Vâiz-i Kazvînî, Iran, Azerbaijani Poem, Safavids, Sebki-Hindi, Classical Turkish Poem, Hikemi Style (Style which gives advice), .

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.

Giriş

Türk edebiyatı, farklı kültür ve medeniyetlere beşiklik etmiş coğrafyalarda ürünler veren, derin ve köklü bir edebiyattır. Bugün için Türk edebiyatının, edebî ve sosyo-kültürel derinliği bir tarafa, yayıldığı coğrafyadaki isimler ile eserleri tespit etmek dahi oldukça güçtür.

Türk edebiyatının en eski ve en köklü şekilde yayıldığı coğrafyalardan biri de, İran'dır. İran'da kurulan ilk Türk devletinin Gazneliler (963-1187) olduğu söylenmesine rağmen, onlardan çok önce, hatta bazı araştırmacılara göre Makedonyalı İskender döneminden (m.ö. 336-323) önce Türkler, Horasan tarafında Amu-derya, Kafkasya tarafında ise Kür nehri boyunca İran sınırlarında kalabalıklaşmaya başlamıştır (Cevânşîr-Necef 2006: 28). Zaten bir çok arkaik Türk destanına özellikle de Alper Tunga ve Şu destanlarına bakıldığında, Türklerin İran coğrafyasıyla yakın ilişkileri açıkça görülmektedir¹. Ancak Türklerin İran'a akın akın gelip, idareyi tamamen ele geçirdikleri devre, Büyük Selçuklular dönemidir. Bu dönemde İran artık bütün bir coğrafya olarak Türklerin elindedir. Daha sonra İran'da, çok kısa süreli istisnalar ve bölgesel idareler hariç, 1925 yılına kadar sürecek kesintisiz Türk hakimiyeti başlamıştır. Selçuklulardan sonra sırasıyla Akkoyunlular (1350-1502, Karakoyunlular (1365-1469), Safevîler (1502-1732), Avşarlar (1736-1795) ve en son da Kaçarlar (1779-1925) İran'da hakimiyetlerini sürdürmüşlerdir.

Hiç şüphesiz bu devletler içinde Türk edebiyatı açısından, Safevîlerin özel bir yeri vardır. Her şeyden önce Safevîler, hem İran içindeki Türkleri iyi organize etmişler hem de Anadolu ve Kafkaslarda oluşturdukları geniş propaganda ağıyla birçok Türk boyunu İran'a çekmeyi başarmışlardır. Bu sırada özellikle Safevî tarikatının merkezi olan Erdebil ve çevresini yani Tebriz, Urumiye, Zencan ve daha sonra Safevîlerin ikinci başkenti olan Kazvîn Şehrini, Türk şiir ve edebiyatının İran'daki merkezleri haline getirmişlerdir. Buna iki temel etkenin sebep olduğunu düşünmekteyiz: 1. Safevî-Şîa propagandası amacıyla, Türkçe dışında dil bilmeyen büyük Türk boylarını İran'a çekmek için Türkçe ile

¹ Bu konuda şu eserlere bakılabilir: Özkul Çobanoğlu, *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Ankara 2003; A. Hayrettin Kalkandelen, *Büyük Türk Destanları*, Ankara 2002; *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Komisyon, Ankara 1993.

Türk şiir dilinin bir propaganda amacı olarak kullanılması². 2. Bu dönemde İran'da hızla artan Türk nüfusuna bağlı olarak Türkçe şiir ve edebiyatın çok tabii ve zarurî bir ihtiyaç haline gelmesi. Yukarıdaki teoriyi destekleyen en önemli delillerden biri de İran'daki Türk şâirleri hakkında bilgi veren kaynakların birçoğunun Safevî dönemine işaret etmesidir³. İşte bizim de bu yazıda dikkat çekmek istediğimiz şâir Vâiz-i Kazvînî (ö. 1089/1678-79), Safevîlerin son dönemlerinde yaşamış, az ancak kıymetli Türkçe şiirleriyle ön plana çıkmış bir şâirdir.

Vâiz-i Kazvînî'nin Hayatı ve Eserleri

Refieddîn, Molla Refî ve Mîrzâ Muhammed Refî lakaplarıyla anılan Molla Muhammed Refî, devrinde halk arasında, Vâiz-i Kazvînî adıyla şöhret kazanmıştır. Kazvîn'in *Sâfiâbâd* beldesi halkındandır. Kazvîn Câmii imamı Molla Fethullâh-ı Vâiz-i Kazvînî'nin torunu olup dedesinin ölümünden sonra yerine câminin imâmetine geçmiştir (İlmî 1383/2005: 11). Ailesinin nereden geldiği ve tanınmış bir aileye mensup olup olmadığı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmıyorsa da, lakapları arasında *mîrzâ* kelimesine olması ailesinin, Timurlar veya Safevîlere mensup olduğu yada söz konusu hanedanlar zamanında önemli görevlerde bulunmuş olabileceklerini düşündürmektedir⁴. Asrının bir çok büyüğü gibi Vâiz'in doğum tarihine de kaynaklarda rastlanmaz (İlmî 1383/2005: 11).

Kaynaklar, Vâiz'in anne babası, kardeşleri eğer evlendi ise çocukları hakkında da malumata yer vermezler. Yalnız onun düzenli bir eğitim aldığı, dinî ilimlerde meşhûr, hatip, muhaddis ve fakîh olan Molla Halîl Gâzî-i Kazvînî'den ders aldığı belirtilir. O, Safevî hükümdarlarından Şâh Abbâs, Şâh Safî, II. Şâh Abbâs ve Şâh Süleymân dönemlerini idrak etmiştir (Safâ 1368/1990: 1302). Aldığı düzenli eğitimin neticesinde, kendisi de hitâbet sanatında yüksek bir mev-

² Bu amaç doğrultusunda yazılan eserlerden birkaç örnek vermek gerekirse: Babek Cevânşîr-Ekber N. Necef (Hzl.), *Şâh İsmail Hutâ'î Dîvânı*, İstanbul 2006; Hüseyin Sadîk (Hzl.), *Kara Mecmû'a*, Şeyh Safiyüddîn Erdebilî, Tahran 1380/2002; Hüseyin Sadîk (Hzl.), *Kelâmlar*, Bayrak Kuşçuoğlu, Tahran 1369/1991.

³ Bu konuda bilgi veren onlarca kaynak olmasına rağmen sadece bir kaçına işaret etmek gerekirse: Rukneddîn Hümâyûn Ferrûh (Hzl.), *Tezkire-i Tuhfe-i Sâmî*, Sâm Mîrzâ Safevî, Tahran 1346/1966; *Âsârü'l-Hasân*, Celâleddîn Hümâyî (Hzl.), Hâc Mîrzâ Hasan Cârî, Tahran 1342/1962; Hasan Sâdât Nâsîrî (Hzl.), *Âteşgede*, Hâcî Lutfalî Âzerbeydîli, Tahran 1340/1960; Vahîd Destgîrî (Hzl.), *Tezkire-i Nasrâbâdî*, Mîrzâ Muhammed Tâhir Nasrâbâdî, Tahran 1361/1981; Azîz Devletâbâdî, *Suhanverân-ı Âzerbaycan*, Tahran 1377/1999.

⁴ Mîrzâ, *mîrzâde* veya *emîrzâde* kelimelerinin halk arasındaki telaffuzu olup bey oğlu, şehzâde, münşî ve yönetici anlamlarına gelmektedir. Bu anlamlarıyla ismin başına ya da sonuna eklenir ve daha çok Timurular ve Safevîler döneminde kullanılırdı. Mîrzâ Şâhruh, Mîrzâ Baysunkar, Muhammed Ali Mîrzâ vb. (Muîn 1371/1993:C. IV, 4491).

kie ulaşmıştır. Zaten şiirlerinde ilk göze çarpan özellik budur. Ayrıca Vâiz'in, Molla Halil'in oğlu yani *Molla Ebûzer* için yazdığı tarihler, üstadıyla hayatı boyunca kurduğu öğrenci-hoca ilişkisini yansıtmaktadır (İlmî 1383/2005: 11). Tezkire yazarları onun ölüm tarihi hakkında ihtilafa düşmelerine rağmen, genel kanaat, 1089 hicrî kamerî (1678/1679) tarihinde öldüğüdür (Safâ 368/1990: 1302; İlmî 1383/2005: 12).

Kaynaklarda, Vâiz'in dört eserinden söz edilir. Ancak şimdiye kadar iki tanesine rastlanmıştır. Bunlar: 1. *Farsça dîvân* 2. *Eboâbu'l-cünûn* adlı mensur bir eserdir. İki ciltlik *El-Mevzi'a* ve *El-Hamletü'l-Haydariyye* adlı eserlerine ise şimdiye kadar rastlanmamıştır (İlmî 1383/2005: 12). Ancak edipler ve bilhassa halk arasında divanıyla tanınmıştır. Merhum *Müderres-i Tebrizî*, şu anda mevcut olmayan farklı yazmalarını gördüğü bu divanda, yedi bin beyitten fazla; kasîdeler, kıt'alar, terkipler, rübâiler, mesnevîler ve müfredler olduğunu söylemektedir (Kâfilebaşı ? : 53). Ancak basılı nüshalarda, muamma ve musamatlara da rastlanır. Vâiz genel olarak şiirlerinde, irfânî ve ahlâkî konuları hoş, sade bir edayla işler. Şiirlerinde de hayatında olduğu gibi vâizdir. Yani "Vâiz" mahlası ona tam yakışmaktadır. Şiirleri öğütlerle dolu olup kötü ve gayr-ı ahlâkî sözlere rastlanmaz (İlmî 1383/2005: 12). Safâ, onun şiirlerini orta derecede kıymetli bulup bazılarını orta derecenin de altında görür. Bununla beraber seçkin beyitlerinin hiç de az olmadığını ancak kafiye tekrarlarına düştüğünü de belirtir (Safâ 1368/1990: 1302).

Kâfilebaşı'na göre Vâiz, Sebki Hindî veya İsfahânî'nin iyi şâirlerindedir. Onun hakkında söylenecek en önemli şey üslûbunun, *Sâib-i Tebrizî*'nin (1603-1677) üslûbu olduğudur. Vâiz, Sâib'in takipçisi olarak şiirler yazmıştır. Gazellerinin beyitleri arasında, farklı hayal şekillerinde yararlanma, nazik hayaller, temsil kurguculuğu, zıt terkipleri kullanma ve his unsurlarını birbirine karıştırma gibi Sebki Hindî'nin aslî unsurlarına rastlanır (Kâfilebaşı ? : 53-54). Zaten Sâib'in Türkçe şiirlerine de bakıldığında aralarında birçok müşterek nokta olduğu görülür⁵.

Vâiz divanında gazellerden sonra en çok dikkat çeken şiirler, kıt'alardır. Çünkü kıt'alarının bir çoğu tarih kıt'ası olup, 1033-1088 (1623/24-1677/78) tarihleri arasında Vâiz'in yaşadığı dönemin olaylarıyla ilgilidir. Bu olaylar arasında I. Şâh Abbas döneminin bazı vak'aları, Şâh Safî'nin tahta oturuşu, binalar yapılması, II. Şâh Abbas'ın çeşitli icraatları ile ölümü ve Şâh Süleyman'ın tahta

⁵ Sâib'in Türkçe şiirleri için bakınız: Ahmet Kartal, *Sâib-i Tebrizî'nin Türkçe Şiirleri*, Türk Kültürü İncelemeleri, sayı 7, 2002.

geçiş ve devrindeki olaylar yer alır (Safâ 1368/1990: 1303). Bu sebepten tarih manzûmeleri, devri için tarihî vesika değeri taşır. Vâiz'in kasîdeleri de kuvvetli olup altıncı hicrî asırda yaşayan Zahîreddîn Fâryâbî ve Cemâleddîn-i Isfahânî gibi önemli kasîde şâirlerinin üslûbuna benzer. Bu şiirlerinde tarsî, cinâs ve istî-âreyi çok kullanır. Kasîdelerinin muhtevası gazellerinde olduğu gibi genellikle vaaz ve irfân konularındadır. On iki imam ve Şîa büyükleri hakkında da önemli manzûmeleri vardır. Bu tip şiirlerinde tecdîd-i matlaya çok yer verir. Vâiz divanında iki mesnevî vardır. Birincisi mütekârib bahrinde olup münâcât konudur. Şîa imamları bu münacatta tek tek anılır. Münacatın nâme(mektup) kısmı oldukça ilgi çekicidir. Son kısımda ise Şeybe Han'ın Horasan'a saldırışı ve Şâh İsmail'in onu bu bölgeden atışı hamasî bir üslupla dile getirilir. İkinci mesnevîsi hezec bahrinde olup, Mâzenderan'ı anlatan bir şehreşûbdur. II. Şâh Abbas'ın medhine de yer verilir (Kâfilebaşı ? : 56-57).

Vâiz'in yine vaaz üslûbuyla mensûr Farsça bir eser olarak kaleme aldığı ikinci eseri, *Ebvâbu'l-cünûn*'dur. Bu eserinde, ahlâkî ve irfânî konulara, çoğu kendi şiirlerinden seçme örnekler verir. *Ebvâbu'l-cünûn*'u, cennet kapılarının adedince sekiz bâbda yazmak istediği söylenir. Bir rivâyete göre birinci bâbını, diğer bir rivâyete göre birinci ve ikinci bâblarını tamamlayabilmiştir. Diğer kısımlara ömrü yetmemiştir. Diğer bâblar, vefâtından sonra Kazvîn Câmii imâmetine geçen *Molla Muhammed* tarafından tamamlanmıştır (İlmî 1383/2005: 11). Her ne kadar Edward Brown gibi bazı araştırmacılar eseri, yanlışlıkla Molla Muhsîn Feyzî-i Kâşânî'ye atfettilerse de bu iddia yanlıştır. Birçok kalem erbâbı eserden sitâyîşle bahsetmişlerdir. *Ebvâbu'l-cünûn*, biri Tebriz'de (1274/1857-58) diğeri Hindistan'da olmak üzere iki defa basılmıştır (Kâfilebaşı ? : 57-58; Safâ 1368/1990: 1302).

Vâiz-i Kazvînî'nin Türkçe Şiirleri

Vâiz-i Kazvînî'nin divanı iki kez basılmıştır. İlki, Tahran'da 1359/1979 yılında, *Seyyid Hasan Sâdât-ı Nâsirî* tarafından hazırlanarak bastırılmıştır. *Müesse-se-i Matbûatî* tarafından yapılan bu baskı, bazı beyitlerin şerhi, problemleri yerlere yapılan açıklamalar ve az kullanılan ıstılahların açıklanması bakımından çok kıymetlidir (İlmî 1383/2005: 7). Maalesef bu gün çok az sayıdaki özel el dışında, İran Millî Kütüphanesi dahil hiçbir yerde kalmayan bu baskıya, bütün gayretlerimize rağmen ulaşamadık. Çalışmamızda yayınladığımız Türkçe şiirler Asgar İlmî tarafından Tahran'da 2005 hazırlanan ve *İntişârât-ı Mâ* tarafından basılan ikinci baskıdan alınmıştır. En önemlisi de, Asgar İlmî'nin bahsettiği sekiz yazma nüsha bugün İran Millî kütüphanesinde toplanmış olup sayım ve tamir çalışmalarından dolayı uzun süredir okuyucu hizmetinde yer almamaktadır.

Asgar İlmî, ikinci baskıyı hazırlarken şâirin İran’da yer alan divanının sekiz farklı nüshasını görmüş ve bunları mukayese etmiştir⁶. Araştırmacı bu baskıda 423-430. sayfalar arasında “Türkçe Gazeller” başlığı altında şâirin dokuz adet Türkçe gazeline yer verir. Basılan bu şiirlerde iki önemli problem vardır. Birincisi, nüsha farkları gösterilmemiş ve sadece araştırmacının tercih ettiği son şekle yer verilmiştir. İkincisi, yayınlanan Türkçe şiirlerde, kelimelerdeki ekler modernize edilerek bugünkü İran Türkçesi (Güney Azerbaycan Azerî Türkçesi) özellikleri esas alınmasıdır. Dolayısıyla eklerinin imlâsında yazma nüshalar ve Nâsırî baskısından farklı bir durum ortaya çıkmıştır (İlmî 1383/2005:9). Ancak kelimelerin aslındaki imlâyâ dokunulmamıştır.

Biz de şiirleri yayınlarken ekleri 17. yüzyıl Anadolu sahası Türkçe’sine göre okuduk. Çünkü bilindiği gibi Güney Azerbaycan Türkçe’si, 14. yüzyıldan itibaren Eski Anadolu Türkçe’sinin bir kolu olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Gökdağ 2006: 37). Ayrıca 16. yüzyılda Güney Azerbaycan’da yazılan yazmaların imlâsına baktığımızda, burada eklerin imlâsının, aynı dönemde Osmanlı sahasındaki yazmalardan hiç de farklı olmadığını görmekteyiz⁷. Bunun yanında her gazelin başına, Asgarî neşrindeki şiir ve sayfa numarasını da ekledik. En son da şiirlerin ardından kısa bir dil ve üslûp değerlendirmesi yaptık. Bu kısımda örnek olarak aldığımız beyitlerin kaçınıcı şiirin hangi beytine ait olduğunu parantez içinde belirttik.

1.(şiir no: 650, s. 425):

meñ ilün fe’ilâ tün meñ ilün fe’ilâ tün

Elinde sâğar-ı gül müflisün ayağına beñzer

Üzünde gâze-i ter gündüzün çerâğına beñzer

Nazar ki bâğ-ı cemâline düşdi çıhmağı yoğdur

Bi-‘ aynih ol ruğ-ı zîbâ behişt bâğına beñzer

Göz içre merdümegi cāy virmişem ne ‘ aceb kim

Menüm göyüldeki ol gül-‘ izâr dâğına beñzer

⁶ Söz konusu nüshalar: İran Millî Kütüphanesi 2519 ve 5579, Sâdât-ı Nâsırî’nin şahsî kütüphanesindeki iki nüsha, Kütüphanê-i Meclis 2520 ve 2871, Âsitâne-i Kuds-i Rezevî kütüphanesindeki 4791 ve 4792 numaralı nüshalardır (ilmî 1383/2005: önsöz, 7).

⁷ Bu konuda örnek olarak Garîbî Divânı yazma nüshasına (İran’da özel bir eldeki nüshanın şahsî kütüphanemizdeki fotokopisi) ve İranlı Mesîhî Divânı’nın tıpkı basımına (Hzl. Ali Rıza Saferî, Tahran 1377/1999) bakılabilir.

Cüdā bolup ser-i zülfi üzinden oldı perişān
Özinden ayrı düşen ‘āşıkın dimāğına beñzer

Ağardı baş tügi Vā‘ iz ne iş gelür dağı senden
Dimāğ bu kocalıkda seher çerāğına beñzer

2. (Şiir no: 651, s.425-426):

İlā tün ilā tün ilā tün ilā tün

Özge ‘ālemde meger töksem gamından yaşlar
Yoğsa bu seyl-āba dözmezler bu dağlar daşlar

Geçse ger la‘l-i lebinden adımız bu şevğden
Daşlanur eşküm kimi hātem gözinden kaşlar

Ol behār-ı hüsn-i feyzinden ki men mecnūnem
Gönçe tek eḫfāl elinde açılıllar daşlar

Tā kılıç çılmaz kınından zāhir olmaz cevheri
Nūr-ı çeşmüm vesmeni neyler o egri kaşlar

Lāle vü gül dāmeninde her seher şeb-nem degül
Gönçeler rüz-ı siyāhumdan töküller yaşlar

Pādişāh-ı mülk-i fakruñ tahtumuzdur puşt-i pā
Tāc-ı devlet dost yolında virilmiş başlar

Ƙocalık hırşı künün fikr-i ser ü sāmān ider
İndi tutmuş başdan bu başa gelmiş yaşlar

Ten kocaldı Vā‘ iz işden düşdiler ‘aql u havās
‘Ömr ez-bez tünd geçdi kaldılar yoldaşlar

3. (Şiir no:652, s. 426):

meḫ ulü ilā tū meḫ ilü ilā tū

Çapқınçı ayrı bağışı müjgān yaraқıdur
Ol gamze uğrı gözleri uğrı yataқıdur

Ol nev-behârdan gönül odlandı lâle tek
Yandı çerâğumuz ne ‘aceb ‘aşk ocağıdır

Ol zarf kanı almaya ger hüsündür şerâb
Al kanı ala sâgar eger yâr-ı sâkîdür

Her tûy başumda kat‘-ı reh-i ‘aşk ile tiken
Her reg tenümde dâğ ile bir gül budağıdır

Ol turra çehre-âteşiden kalhmış tütün
Ol eyri kaç fitne odın çahmağıdır

Ol yâr vaşlın ister iseñ halkdan üzül
Vağdet kemendi ‘aşığa cānān kUCAĞIDUR

Dünyā evinde cūd ileyen āhîret tapar
Açık el ol kerim ile kōnşu çanağıdır

Vā‘iz egildi kadd kocalıktan orağ tek
Ya‘nî bu yirden indi biçilmek⁸ çağıdır

4. (şiiir no: 653, s. 426-427):

ilā‘ilā‘tūn ilā‘ilā‘tūn ilā‘ilā‘tūn ilā‘ilūn
Geçdi igidlik günü indi ham olmağ çağıdır
Yitdi bu fūmār pāyāna bükülmek çağıdır

Döndi ağız dişsizlikden ılan sūrāhına
Ağla ağla bu ağız pīrle⁹ ne gülmeğ çağıdır

Gitdi kuvvet dizlerden oturağ olmağ gerek
Çün binā sustaldı dīvārın tōkülmek çağıdır

⁸ Metnin aslında kelime, bu şekilde yazılmak suretiyle son hecesi bir buçuk hece hesaplanmıştır. Aksi taktirde mısraın vezni bozuktur.

⁹ Kelimenin, Azerî Türkçesindeki b/p yer değışimi nedeniyle “birle” olabileceğı düşünülebilir. Ancak, “ağız pīrle” tabirinden kasıt, dişleri dökülmüş ve avurdu çökmüş ağızdır.

Güçlü yağar qarılıq qarı eser ğam şarşarı
Nice yüz çin düşmesin yüz kad bozulmaq çağıdır

Kes ta' alluq cism-i hākiden budur geldi ecel
Cān-ı şirīnüm bu süzgeçden süzölmek çağıdır

Rūzgār ilen müdārā kıl bir iki gün daıı
Çoq çekişme ey menüm ' ömrüm üzölmek çağıdır

' Ömr geçdi cān-ı şirīnüm geçinme telh-kām
Kām özinden al ki büstānın pozulmaq çağıdır

Halk-ı ' ālem içre Vā' iz çoq mükerrer olmuşuz
Başa gel ey ' ömr başlardan savulmaq çağıdır

5. (şiir no:654, s. 427):

meñi 'ilün meñi 'ilün meñi 'ilün meñi 'ilün
Deni ancaq terakki eylese ' āli-mekān olmaz
Zemin toz olsa başı göye yitse āsmān olmaz

Çoq işlah ister insān[nun] vücudı tā ki dil bilsün
Kalem yolulmayınca her taraıdan hoş-beyān olmaz

Göyöl çāk olmayınca bitmez onda ma' rifet tohmı
Sökölmez tā zemin şuım ile bāğ u büstān olmaz

Sığışmaz bu göyüller ' āleminde şevket-i hüsni
Menüm derdüm anuñçün kimseye hātır-nişān olmaz

Bir iki mışra' ilen olma sen şāhib-suhan Vā' iz
Ki mevzün olmaq ilen her çubuk serv-i revān olmaz

6. (şiir no: 655, s. 428):

meñ'ülü ñi 'ilütü meñi 'ilü ñi 'ilün
Ger gelse luıııdan göze ol māh-pāremüz
Müşkil ki gelmeye göze āher sitāremüz

Bes geyseler ki tikmiş idi cevri tîğına
Bî-derd baḥiyye koymadı göz açā yaremüz

Tapmaz fūrûğ-ı cevherimüz tā vaṭandayık?
Olmaz çerāğ çıkmasa başdan şerāremüz

Duyduğ ki bu cihān ne maḳām-ı qarārdur
Ān dem ki virdiler ḫareket gāhvāremüz

Tūfān-ı fitnedür ne ‘aceb gözgü suyu tek
Ger basmasun ayağ[1] araya kenāremüz

‘İbret gözinde gör nice bî-i‘tibārdur
Dünyā göçer düz atmağa gitmez nezāremüz

Dolmuş zi-bes ki gevherimüz ol muḫīṭden
Bir kaçreyik velīk görünmez kenāremüz

Vā‘iz yaraşmaz bize cüz derdmenlik
Bî-çārelikden özge nedür daḫı çāremüz

7. (şiiir no: 656, s. 428-429):

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün
Virme çok reng-i gül ‘arız-ı cānānımuza
Girme ey bāde-i gül-reng bizüm ḳanımuza

Ol ne ruḫdur ne ṭarāvet ki anuñ feyzinden
Gül olur ḫār eger el vire dāmānumuza

Ol ne lebdür ne dehāndur ne ḫalāvetdür bu
Ki şeker sözleri od saldı bizüm cānımuza

Nice kim gonçe-i sīrāb güler şeb-nemden
Ol güler yüzli güler dīde-i giryānımuza

Gün kimi seyre ḳalac dün gice bizden geçdün
Ne bilürsün ki ne gün geçdi yazıḳ cānımuza

Ḥār-ı rāh oldı Mesīhā kimine bir sözüñ
Vay eger baḥye eli yitse girībānımuza

Sayılr dād u dehiş ḥalk-ı cihān içre bu gün
Vire fetvā eger ol ḥaşm bizüm ḳanımuza

Rızḳımız ğuşşadan ez-bes ki boğazda dökülür
Ne ‘aceb saysalar ābımuza dānımuza

Müdde‘ī birle sözüñ var suḥanverlikde
Hani bir ḥākim-i ‘ādil yite dīvānımuza

Hani bir dilli fiğān ‘arz ide Vā‘ iz sözüñ
Bize Türkī diyen ol yār-ı suḥandānımuza

8. (şiir no: 657, s. 429-430):

meñi ‘ilün meñi ‘ilün meñi ‘ilün meñi ‘ilün
Gönüller yirde ceyrānı fiğānlar göyde durnası
Güzel ulaḳ imiş lāçin baḥışlum ‘aşḳ sahrāşı

Zi-bes pür-cezbe olmış Bīsütün Şirīn mişālinden
‘Aceb kim āyine Ferhād elinden tişe ḥārāsı

Aḥar āb-ı ḥayāt ez-bes bulanlık ‘ömr bāğından
Nazarda gird-bādından bilinmez serv-i ra‘ nāsı

Çürür toprakda çoḫ genc-i hüner bu künc-i virānda
Ki bu cüz-i zamānda tanımazlar ğayr ‘Abbāsı

Dil ü cānı ğamuñdur mülk ü mālī ḥādişātuñdur
Diyiller ḥāce dünyā dārdur gör fānī dünyāsı

Görür ‘āḳıl bu deştün lālesinden çeşm-i dil birle
Ki dāyim ‘işret içre külfeti toy içredür yası

Gözi hoşluk yüzi görmez teni āsüdelik bilmez
Diriyken cān çeker el-ḳışsa mülk ü māl cüyāsı

Bu cāhil halk dāyim birbirinden hācet isterler
Tamāmı bende vü hiç kimse bilmez kimdür aķası

Ser-ā-pā derd-i serdür çok cihān mālına aldanma
Ferāġat ister iseñ Vā' iz elden virme iflāsı

9. (şiiir no: 658, s. 430):

meñ 'ilün meñ 'ilün meñ 'ilün meñ 'ilün
Eger güller ġamuñdandır çemende bülbül eġġanı
Kimüñ 'aşķından āyā çākdur güller giribānı

Senüñ gül tek cemālün bir nazar tā perdesüz gördi
Gözüm her lāle-i sīr-āba düşdi ķaynadı ķanı

Geçe seyl-āb tek ger daġa durmaz daş daş üste
Ķıyāmet ķāmeti tā neylesün bu eprimiş cānı

Onuñçün ser-nigün baht-ı siyāhum tek müşevveşdür
Ki ol yüzden uzak düşmiş ser-i zülf-i perişānı

Ĥasedden çahnışurlar bir bire daġda ķara daşlar
Yüzün 'aksi ola ger bir nefes āyine mihmānı

Ser-ā-ser bu niyāz u 'aczdür ol nāz u istiġnā
Deger ĥüsnüñ ser-ā-pāsına 'aşķuñ çeşm-i giryānı

Cihānda görmedüñ Vā' iz bizüm Mecnün teki 'āķıl
Ki elden virmedi bir laħza herġiz deş-i dāmānı

Vāiz-i Kazvî'nin Türkçe Şiirlerinde Dil ve Üslup

Farsça şiirlerinde vaaz türü anlatım ile hikemî üslubu esas alan Vāiz-i Kazvî, genel itibariyle Türkçe şiirlerinde de aynı yolu takip eder. Türkçe şiirlerinde, İran sahası Sebki-i Hindî tarzının esasları olan başta irsâl-i mesel olmak üzere deġişik yollarla örneklendirme yapma, günlük hayattan alınan teşbih ve istiâreler, sade halk dili ile halk deyimleri, tevriyeli kullanımlara çok yer verme

gibi özelliklere rastlanır¹⁰. Vâiz'in şiirlerinde öne çıkan dil özelliklerinin başında ise Azerî Türkçesine ait ses karakterlerine ve değişimlerine/benzeşimlerine rastlanmasıdır. Böyle tasarruflar üslûba, Güney Azerbaycan Türkçesine ait olma ve Eski Anadolu Türkçesini yaşatma bakımından farklılık katar. Ayrıca bu tür kullanımlar, günlük halk dilinin, şiire yansımalarının en güzel örnekleridir. Söz konusu özellikleri şöyle sıralamak mümkündür:

a. yüz/üz, yiğitlik/igitlek ve yılan/ılan gibi başta ses düşmesi:

Elinde sâgar-ı gül müflisün ayağına beñzer
Üzünde gâze-i ter gündüzün çerâğına beñzer (1/1)

Geçdi **igidlik** günü indi ham olmak çağıdır
Yitdi bu tûmâr pâyâna bükülmek çağıdır (4/1)

Döndi ağız dişsizlikden **ılan** sūrâhına
Ağla ağla bu ağız pîrle ne gülmek çağıdır (4/2)

b. Kelimelerde, bazen Osmanlı Türkçe'si ile benzer bazen farklı olarak k/h, t/d, r/l, m/n, ğ/y, n/y ve y/g değişmesine/benzeşmesine gidilmiştir. Bu değişimlerin/benzeşimlerin bir çoğu Güney Azerbaycan Türkçe'sinin farklı ağızlarında, bugün dahi canlıdır (bakınız: Gökdağ 2006: 120-144). Birkaç örnek vermek gerekirse:

Çapkınçı ayrı **bañısı** müjgân yarağıdır
Ol gamze uğrı gözleri uğrı yatağıdır (3/1)

Lâle vü gül dâmeninde her seher şebnem degül
Gonçeler rûz-ı siyâhumdan **töküller** yaşlar (2/5)

Gönüller yirde **ceynîni** figânlar göyde durnası
Güzel ulağ imiş lâçîn bañışlum 'aşk sahrâşî (8/1)

Dünyâ evinde cûd ileyen âhîret tapar
Açık el ol kerîm ile **konşu** çanağıdır (3/7)

¹⁰ İran sahası Sebki Hindî'nin Özellikleri için bakınız: Kamer Âryân, *Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhûr Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri*, çev. İsrail Babacan, Nûsha Dergisi, 18, Yaz 2005, s. 83-98.

Denî ancak terakķî eylese ‘ âlî-mekân olmaz
Zemîn toz olsa başı **göye** yitse âsmân olmaz (5/1)

Göyül çâk olmayınca bitmez onda ma’ rifet tohumı
Sökülmez tâ zemîn-i şuhm ile bâğ u büstân olmaz (5/3)

Ağardı baş **tügi** Vâ’ iz ne iş gelür dahı senden
Dimâğ bu kıcalıkda şehir çerâğına beñzer (1/5)

Vâiz’in dilinde rastlanan dikkat çekici özelliklerden biri de az sayıdaki Doğu Türkçesine ait özelliklerdir. Bilindiği gibi Safevîlerin Horasan kökenli olduğuna dair iddialar vardır ve Şâh İsmâil divanında da Doğu Türkçesine ait özelliklere rastlanır (Cevânşîr-Necef 2006: 103). Kazvînî’nin şiirlerinde bu özelliklerin görülmesi, onun da Horasan kökenli olduğu ya da Şâh İsmâil gibi şiirlerinde Doğu Türkçesi özelliklerini yansıtan şâirlerin etkisinde kalmış olabileceğini göstermektedir. Söz konusu özellikler; başta b sessizinin türemesi, kelime başında b/p değişimi, yer yer sessiz yumuşamasına gidilmemesi ve “kalac” gibi kelimelerin kullanılmasıdır.

Cüdâ **bolup** ser-i zülfi üzinden oldu perîşân
Özinden ayrı düşen ‘ âşıkın dimâğına beñzer (1/5)

‘ Ömr geçdi cân-ı şîrînum geçinme telh-kâm
Kâm özinden al ki büstânın **pozulmak** çağıdır (4/7)

Çapkıncı ayrı bahışı müjgân **yarakıdır**
Ol gamze uğrı gözleri uğrı **yatakıdır** (3/1)

Gün kimi seyre **kalac** dün gice bizden geçdüñ
Ne bilürsün ki ne gün geçdi yazık cânımuza (7/5)

Vâiz şiirlerinde, Eski Anadolu Türkçe’sinde yer alıp bir kısmı bugün Güney Azerbaycan’da yaşatılan kelimeleri kullanır. Ayrıca, tahammül etmek anlamında *dözmek*, ayrılmak anlamında *daşlanmak*, kazanmak anlamında *tapmak*, ilgiyi alakayı kesmek anlamında *üzmek*, bulanık anlamında *bulanlık*, dağılıp ayrılacak hale gelmek anlamında *eprimek* ve çarpışmak anlamında *çahnışmak* gibi bazı fiillerin farklı telaffuzları ile anlamlarına yer verir.

Özge ‘ âlemde meger töksem gâmindan yaşlar
Yoğsa bu seyl-âba **dözmezler** bu dağlar daşlar (2/1)

Geçse ger la‘ l-i lebinden adımız bu şevkden
Daşlanur eşküm kimi hâtem gözinden kaşlar (2/2)

Tapmaz fûrûğ-ı cevherimiz tâ vatandaşlık ?
Olmaz çerâğ çıkmasa başdan şerâremüz (6/3)

Rûzgâr ilen müdârâ kııl bir iki gün dağı
Çok çekişme ey menüm ‘ ömrüm **üzülmek** çağıdur (4/6)

Ağar âb-ı hayât ez-bes **bulanlık** ‘ ömr bâğından
Nazarda gird-bâdından bilinmez serv-i ra‘ nâsı (8/3)

Geçe seylâb tek ger dağa durmaz daş daş üste
Kıyâmet kâmeti tâ neylesün bu **eprimiş** cânı (9/3)

Hasedden **çahnışurlar** bir bire dağda kara daşlar
Yüzün ‘ aksi ola ger bir nefes âyîne mihmâni (9/5)

Vâiz-i Kazvînî özellikle Türkçe kelimelerde *imâle-i maksûr* ve imâle-i *memdûda* çok yer verir. Bazı araştırmacılar tabiatı itibariyle kısa olan Türkçe hecelerin uzun okunmasının zaten bir hata olduğu halde bir de bunların iki hece olabilecek biçimde okunmasını büsbütün aruz yanlışı sayarlar ve mısraların ahengini bozan bir unsur olduğunu belirtirler (İpekten 1997: 152). Ancak bunun da bir şâir tasarrufu olduğunu unutmamak gerekir. Ayrıca Farsça şiirlerine göre çok az sayıda Türkçe şiir kaleme alan Vâiz, Farsçadaki alışkanlıklarını devam ettirmiş olabilir. Bunun yanında, henüz Türkçenin aruza uygulanmasında ustalaşmamış olduğu da düşünülebilir. Aşağıdaki beyitlerde işaretli kısımlarda her iki türdeki imâleler görülmektedir.

Ol tırta çehre-âteşiden **kalh**mış tütün
Ol eyri kaç fitne odın çağmağıdur (3/5)

Vâ‘ iz **yaşa**maz bize cüz derdmenlik
Bî-çârelikden özge nedür dağı çâremüz (6/8)

Denî ancak terağkî eyle**se** ‘ âlî-mekân olmaz
Zemîn toz olsa **başı gö**ye yit**se** âsmân olmaz (5/1)

On yedinci Asır Fars şiirinde Tarzi-i Efşâr adında Türk kökenli bir şâir tarafında eğlence amaçlı yeni bir üslûp denemesine kalkışılmıştır. Buna göre Farsça kökten alınan bir isim ya da fiil, Türkçe eklerle yeni bir kelime haline getirilir. Çoğu kez de Farsça mastarlardan Türkçe fiiller türetilir. Bazen de Türkçe köklerden Farsça eklerle yeni Farsça kelimeler teşkil edilir. Bu tarz, on yedinci asırda İran sahasındaki pek çok şâiri etkilemiştir (Rastgârfesâh 1372/1994: 109). Böyle bir kullanım Vâiz'de de görülür. O, Farsça sust (yumuşak, ince, zarif) kelimesi ile Türkçe -al fiil yapım ekini birleştirerek zayıflamak, çürümek anlamında *sustaldı* fiilini oluşturmuştur.

Gitdi kuvvet dizlerden oturağ olmak gerek
Çün binâ **sustaldı** dîvârın tökülmeğe çağıdır (4/3)

Vâiz orijinal ve seyrek kullanılan benzetmeleri yakalayabilen bir şâirdir. Bu tür benzetmeleri genellikle tabiat ve eşyadan almaktadır. Eşya, şâirin iç dünyasını anlatmak için araç olarak kullanılır. Vâiz bu konuda, İran sahasındaki diğer Sebki-Hindî şâirleriyle, özellikle Sâib-i Tebrizî ile çok yakın bir benzerliğe sahiptir¹¹. Benzetmeleri arasında en çok dikkat çekenleri; yüzdeki taze allığın gündüz yanan muma benzemesi, beyazlayan başın seherde yanan muma dönmesi, gamzenin hırsız yatağı olması, tendeki her damarın gül budağına dönmesi, eğri kaşın fitne ocağının çakmağı olması, saç lülesinin tütün olması, açık elin komşu çanağına benzemesi, eğik boynun orağa benzetilmesi, ölümün ekin biçilme çağını andırması, ölümün kağıt tomarının bükülmesine benzemesi, ağzın dişsizlikten yılan deliğine dönmesi, ölümün süzgeçten süzölmeye benzetilmesi ve lâçin bakışlı, aşk sahrası edalı sevgili gibi teşbihlerdir.

Elinde sâğar-ı gül müflisün ayağına beñzer
Üzünde gâze-i ter gündüzün çerûğına beñzer (1/1)

Ağardı baş tügi Vâ'iz ne iş gelür dahı senden
Dimâğ bu kocalıkda seher çerûğına beñzer (1/5)

Çapkınçı ayrı bahışı müjgân yarağıdır
Ol gamze uğrı gözleri uğrı yatağıdır (3/1)

¹¹ Söz konusu özellik için bakınız: Gulâm Hüseyin Yûsufî, *Tasvîr-i Şâirâne-i Eşyâ Der-Nazar-ı Sâ'ib* (*Sâib'in Bakış Açısıyla Eşyanın Şâirâne Tasviri*), Sâ'ib ve Sebki-Hindî, Tahran 1354/1974, s. 237-265.

Her tûy başumda kaç^ç -ı reh-i ^ç aşk ile tiken
Her reg tenüme dâğ ile bir gül budakıdır (3/4)

Ol *furra* çehre-âteşiden kalhmış *tütün*
Ol eyri kaç fitne odın çahmakıdır (3/5)

Ol yâr vaşlın ister iseñ halkdan üzül
Vahdet kemendi ‘âşıkâ cānān kucakıdır (3/6)

Dünyā evinde cūd ileyen āhîret tapar
Açık el ol kerim ile konşu çanakıdır (3/7)

Vā^ç iz egildi *kadd* kocalıktan *orağ tek*
Ya^ç ni bu yirden *indi biçilmek çakıdır* (3/8)

Geçdi igidlik günü indi ham olmak çağıdır
Yıtdi bu tūmār pā yā na bükülmek çağıdır (4/1)

Kes ta^ç alluk cism-i hākiden budur geldi ecel
Cān-ı şirinüm bu süzgeçden süzülmek çağıdır (4/5)

Gönüller yirde ceyrānı figānlar göyde durnası
Güzel ulağ imiş *lā çin bahıslum ‘aşk sahnışı* (8/1)

Tezat ve tevriye, şâirin bolca kullandığı sanatlardandır. O, tezatın getirdiği anlatım gücünden ve tevriye ile sağlanan kelimelerle oynama kolaylığından, üslûbunu akıcı kılmak için faydalanmaktadır.

Elinde sāğar-ı gül müflisün *ayağına* beñzer
Üzünde gâze-i ter gündüzün çerāğına beñzer (1/1)

Görür ^ç āqıl bu deştün lālesinden çeşm-i dil birle
Ki dāyim ^ç işret içre külfeti *toy* içredür *yası* (8/6)

Ol zarf kanı almaya ger hüsndür şerāb
*Al*kanı *ala* sāğar eger yār-ı sākıdır (3/3)

Dil ü cānı gamuñdur mülk ü mālī hādişātuñdur
Diyiller hāce dünyā *dārdur* gör fāni dünyāşı (8/5)

Bilindiği gibi klasik belâgatta, *îrâd-ı mesel* veya *irsâl-i mesel* denen sanat, bir fikri ispat için atasözüne ya da atasözü imişçesine kıymetli bir söze dayanma sanatıdır. Bu sanat çoğu zaman temsilî teşbih esasına dayanır (Saraç 2004: 249). İrsâl-i meselde söylenen düşünce bir taraf, bu düşünceyi pekiştirmek amacıyla söylenen atasözü veya onun değerindeki söz ikinci taraftır. İkinci taraf birinci tarafı temsil yoluyla teyid eder (Külekçi 1999: 41). İranlı araştırmacılar bu tür beyitlerde birinci tarafa *pîş-mısra*, ikinci tarafa *mısra-ı berceste* derler ve böyle beyitlerin sıkça kullanılmasını, İran sahası Sebk-i Hindî'sinin en bariz vasıflarından biri kabul ederler (Şemîsâ 1381/2003: 290-291). Vâiz de Farsça şiirlerinde olduğu gibi Türkçe şiirlerinde de bu tür beyitlere çok yer verir.

Geçdi igidlik günü indi ham olmak çağıdır
Yitdi bu fümâr pâ yâna bükûlmek çağıdır (4/1)

Denî ancak terakķî eylese ' âlî-mekân olmaz
Zemîn toz olsa başı göye yitse â smân olmaz (5/1)

Bir iki mısra' ile olma sen şâhib-suhan Vâ' iz
Ki mevzûn olmak ilen her çubuk serv-i revân olmaz (5/5)

Vâiz'in üslûbunun en bâriz özelliklerinden biri de orijinal atasözleri ve deyimlere, günlük konuşma diline ait tabirlere ve yer yer Türkçe güzel söyleyişlere yer vermesidir. Söz konusu özellikler yine İran sahası Sebk-i Hindî şiirinin vasıflarından sayılır (Şemîsâ 1381/2003: 295-297). Aşağıdaki beyitlerde işaretli kısımlarda bu tür atasözü, deyim ve güzel söyleyişler görülmektedir.

Tâ kılıç çıkmaz kınından zâ hir olmaz cevheri
Nür-ı çeşmüm vesmeni neyler o egri kaşlar (2/4)

Çapkınçı ayrı bahışı müjgân yarağıdır
Ol gamze uğrı gözleri uğrı yatağıdır (3/1)

Güçlü yağar ***karılık karı*** eser ***gam sarşarı***
Nice yüz çin düşmesin yüz kadd bozulmak çağıdır (4/4)

Hani bir ***dilli figân*** ' arz ide Vâ' iz sözümi
Bize Türki diyen ol yâr-ı suhandânımuza (7/8)

Gözi hoşluk yüzi görmez teni âsüdelik bilmez
Diriyken cân çeker el-kıışsa mülk ü māl cüyâsı (8/7)

Çok işlâh ister insân[nun] vücûdı tâ ki dil bilsün
Kalem yonulmayınca her taraftan hoş-beyân olmaz (5/2)

Sonuç

Yüzyıllar boyunca geniş sahalara yayılan Türk şiirinin, en münbit olduğu yerlerden biri de İran'dır. Özellikler Safevîlerin on altıncı asrın başında iktidarı ele geçirip yeni bir Türk devleti kurmalarıyla, Türk şiiri İran'da derin kökler salmaya başlamıştır. Bu dönemde yetişen ve klasik tarzda Farsça ve Türkçe şiirler kaleme alan önemli şâirlerden biri de Vâiz-i Kazvînî'dir. Kazvînî, Farsça şiirleriyle İran Sebki Hindî şiirinin son büyük şâirlerinden ve bu üslûbun İran-hikemî kolunun seçkin temsilcilerindedir. Meslek olarak vâizliği seçmesi, şiirlerinde vaaz ve hikemî üslûbunun belirleyicisi olmuştur. Çünkü o, hayatını şiir üslûbuna yansıtan bir şâirdir.

Türkçe şiirleri az sayıda olmasına rağmen Farsçadaki üslûbunu bu şiirlere de başarıyla yansıtır. O, tabiata ve insanlığa hikmet gözüyle bakan bir şahsiyettir. Vâiz olması hasebiyle şiirlerinde, klasik şiirde sevilmeyen bir karakteri temsil etmesi beklenirdi. Ancak o, nasihat verici üslûbunda, beklenenin aksine kuru ve şekli akla dayanan anlatımı ön plana çıkarmamış, imajlarında aşkı ve aşkın kainatı algılayış şeklini yansıtmıştır. İran sahası Hint üslûbunun bâriz özellikleri olan eşya ve tabiattan ilham alma, sade ve günlük dil, orijinal benzetmeler ile mazmunlar ve irsâl-i mesel gibi özelliklere Türkçe şiirlerinde de yer vermiştir. Bu yönüyle Osmanlı sahası Sebki Hindî araştırmalarına da ışık tutar. Diğer bir önemli nokta şudur ki Vâiz, hikemî tarz açısından hem Farsça şiirlerinde, hem de Türkçe şiirlerinde Sâib-i Tebrizî'den oldukça etkilenmiştir. Bu da bize göstermektedir ki Sâib İran'da yalnız Farsça şiirleriyle değil, Türkçe şiirleriyle de etkili olabilmiş bir şâirdir.

Kısacası Vâiz-i Kazvînî, İran'da gelişen klasik Türk edebiyatının özellikle de Hint üslûbunun önemli şahsiyetlerinden biridir. İran-Azerî ve Anadolu sahası Türk edebiyatları arasında karşılaştırma yapmak isteyen araştırmacılar için de önemli malzemeler içeren şiirleri vardır. ©

KAYNAKLAR

- CEVÂNŞİR, Babek-NECEF, Ekber N.; (2006), *Şâh İsmâil Hatâ'î Külliyyâtı*, Kaknüs Yay., İstanbul
- GÖKDAĞ, BİLGEHAN A.; (2006), *Salmas Ağzı, Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Karam Yay., Çorum.
- İLMÎ, Asgar; (1383/2005), *Dîvân-ı Vâiz-i Kazvînî*, İntişârât-ı Mâ, Tahran.
- İPEKTEN, Haluk; (1997), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yay., İstanbul.
- KÂFİLEBAŞI, Seyyid İsmâil; (?), "Vâiz-i Kazvînî ve Câygâh-ı Ū Der-Sebk-i Hindî", *Edebiyât ve Meşâhir*, 53-58, Tahran.
- KÜLEKÇİ, Numan; (1999), *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara
- MUÎN, Muhammed; (1371/1993), *Ferheng-i Fârsî*, İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran.
- RASTGARFESÂÎ, Mansûr; (1372/1994), *Envâ-ı Şi'r-i Fârsî*, İntişârât-ı Nevîd-i Şîrâz, Tahran
- SAFÂ, Zebihullâh; (1368/1990), *Târîh-i Edebiyât-ı İrân C. V/2*, İntişârât-ı Firdevs, Tahran.
- SARAÇ, M. A. Yekta; (2004), *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Gökkuşe Yay., İstanbul.
- ŞEMÎSÂ, Sîrûs; (1381/2003), *Sebk-Şinâsî-i Şi'r*, İntişârât-ı Firdevs, Tahran.